

THIẾT KẾ SÁCH TƯƠNG TÁC DẠY HỌC CHỦ ĐỀ PHÂN SỐ CHO HỌC SINH LỚP 4**Lê Cẩm Thi****Khoa Giáo dục Tiểu học, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh****Email: lecamthi2003@gmail.com**

Tóm tắt: Sách tương tác là một loại hình giáo dục khá phổ biến hiện nay, được ứng dụng hiệu quả trong giảng dạy. Sách kích thích đa giác quan và phát triển trí tưởng tượng phong phú của trẻ. Bài báo này trình bày quá trình thiết kế một cuốn sách tương tác chủ đề Phân số cho HS lớp 4, nâng cao nhận thức về vai trò của sách tương tác trong giáo dục, đặc biệt trong nhà trường.

Từ khóa: Sách tương tác, phân số, tương tác

DESIGNING INTERACTIVE TEACHING BOOKS ON THE TOPIC OF FRACTIONS FOR GRADE 4 STUDENTS**Le Cam Thi****Faculty of Primary Education, Ho Chi Minh City University of Education****Email: lecamthi2003@gmail.com**

Abstract: Interactive books are a relatively popular form of education today, effectively applied in teaching. Books help stimulate multiple senses and foster children's rich imagination. This paper presents the design process of an interactive book on Fractions for 4th-grade students, enhance awareness of the role of interactive books in education, particularly in schools.

Keywords: Interactive books, fractions, interact

Nhận bài: 15/02/2025

Phản biện: 21/03/2025

Duyệt đăng: 26/03/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã áp dụng đối với một số lớp đầu cấp học, bước đầu đã khẳng định tính hiệu quả, tuy nhiên khi áp dụng cho lớp 1, lớp 2 và lớp 6 cũng còn rất nhiều vấn đề cần bàn luận. Hiện nay chương trình đã áp dụng cho lớp 10 cấp THPT với những điểm mới đòi hỏi HS phải phát huy được năng lực và phẩm chất. Môn Địa lí và Giáo dục Kinh tế và Pháp luật thuộc nhóm các môn lựa chọn lĩnh vực Khoa học xã hội với đặc thù riêng, vừa mang tính chất tự nhiên vừa mang tính xã hội đa số các em dành rất ít thời gian cho môn học dẫn tới học tập chưa hiệu quả, thường chỉ là học vẹt, chưa có khả năng tư duy và vận dụng kiến thức khoa học xã hội. Để giúp học sinh rèn luyện thành thạo kỹ năng cơ bản phục vụ cho việc tự học cũng như góp phần nâng cao chất lượng hiệu quả học tập nhóm môn Khoa học xã hội đặc biệt là việc học tập bộ môn Địa lí và môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 10 đáp ứng chương trình giáo dục phổ thông mới, bài báo đề xuất một số biện pháp phát triển năng lực tự chủ và tự học trong dạy học Địa lí và Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 10 tại trường THPT Thái Nguyên, TP Thái Nguyên nhằm phát triển năng lực tự chủ và tự học cho học sinh qua đó góp phần đổi mới phương pháp và nâng cao chất lượng dạy học bộ môn, đáp ứng được yêu cầu đổi mới của chương trình giáo dục hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU**2.1. Các biện pháp phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS trong dạy học nhóm môn KHXH lớp 10 ở trường THPT****2.1.1. Một số yêu cầu khi tiến hành các biện pháp phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS trong dạy học nhóm môn KHXH lớp 10 ở trường THPT.**

Biện pháp thực hiện phải đáp ứng mục tiêu dạy học và nhiệm vụ bộ môn.

Biện pháp thực hiện phải phù hợp với đối tượng và khả năng của HS.

Vận dụng linh hoạt và đa dạng các biện pháp phát triển NLTH cho HS.

Các biện pháp cần được tiến hành một cách thường xuyên và liên tục.

Phải kiểm tra đánh giá thường xuyên NLTH của HS.

2.1.2 Các biện pháp phát triển NL tự chủ và tự học cho HS trong dạy học nhóm môn KHXH lớp 10 đáp ứng chương trình giáo dục phổ thông mới**2.1.2.1. Nhóm biện pháp tạo động cơ tự học**

* Hướng dẫn học sinh xác định mục đích tự học

Để giúp HS xác định mục đích TH một cách rõ ràng và phù hợp với mong muốn của bản thân, chúng tôi hướng dẫn học sinh xác định quy trình TH gồm các bước sau: Bước 1: Xác định mục đích và nhu cầu học tập; Bước 2: Lập kế hoạch học tập; Bước 3: Thực hiện kế hoạch học tập;

Bước 4: Kiểm tra đánh giá kết quả học tập.

** Tạo hứng thú tự học môn Địa lí và môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật cho HS*

+ Nội dung các bài học nhóm môn KHXH thường mang tính thực tiễn, có nhiều hiện tượng ĐL gắn liền với cuộc sống hàng ngày. Trong nội dung bài học có thể được GV có thể liên hệ nội dung bài học với một số hiện tượng ĐL và tình huống về giáo dục pháp luật ở ngoài đời sống hàng ngày. GV có thể đưa ra những câu hỏi dẫn dắt vào bài để tạo sự tò mò, hứng thú cho HS: Tại sao lại có hiện tượng như vậy? Điều này giúp cho việc học không căng thẳng, tạo hứng thú cho HS.

** Hình thành ý chí tự học cho học sinh*

Những phẩm chất rất quan trọng của ý chí rất quan trọng đối với việc phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS cho nên việc hình thành ý chí TH cho học sinh là một trong những biện pháp cần thiết để tạo động cơ TH trong dạy học nhóm môn KHXH ở trường THPT. GV cần hình thành cho HS niềm tin vào sức mạnh học tập của mình, rèn luyện cho HS tính kiên trì vượt khó khi thực hiện các nhiệm vụ học tập.

2.1.2.2 Nhóm biện pháp hướng dẫn HS lĩnh hội kiến thức về phương pháp tự học nhóm môn KHXH

** Tự làm việc với các tài liệu học tập*

- Tự làm việc với SGK Địa lí và SGK Giáo dục Kinh tế và Pháp luật

Thứ nhất, đối với kênh chữ : GV sẽ đưa ra các dạng hệ thống câu hỏi của từng nội dung, nhiệm vụ HS phải đọc , tự chọn lọc ý chính liên quan tới câu hỏi cần trả lời và ghi chép lại một cách ngắn gọn, xúc tích, dễ hiểu. Qua đó, GV giúp cho HS tự hệ thống hóa được kiến thức cơ bản, rèn kỹ năng tự đọc, kỹ năng tổng hợp, kỹ năng khái quát hóa kiến thức. Thứ hai, đối với kênh hình: đặc thù môn ĐL chủ yếu là các lược đồ, bản đồ, các dạng biểu đồ... Với kênh chữ rèn cho HS KN tổng hợp, KN hệ thống hóa kiến thức. Với kênh hình GV rèn luyện cho HS KN đọc, quan sát và phân tích lược đồ, KN nhận xét biểu đồ, đây là những KN cần thiết trong môn ĐL mà HS cần phải rèn luyện và nâng cao các KN đó.

- Tự làm việc với Atlas Địa lí Việt Nam: Đối với môn ĐL lớp 10 ngoài tài liệu chính là SGK, Atlas Địa lí Việt Nam là một tài liệu dưới dạng kênh hình có vai trò quan trọng trong quá trình học tập và trong kì thi tốt nghiệp THPT. Vậy để khai thác Atlas như thế nào cho đúng và hiệu quả cần phải có sự hướng dẫn của GV. Do vậy, dưới

sự hướng dẫn của GV HS sẽ rèn luyện KN đọc, phân tích, ngoài ra HS có thể dựa vào Atlas để khai quát hóa kiến thức một cách ngắn gọn, dễ nhớ mà không cần tới SGK ĐL. HS muốn làm tốt được KN đó, cần phải rèn luyện thường xuyên, thuần thục. Do vậy, sẽ góp phần nâng cao KN tự học cho HS.

** Sử dụng các thao tác tư duy trong quá trình học tập*

Một trong những đặc điểm của kiến thức nhóm môn KHXH là kiến thức liên ngành là sự thống nhất giữa các yếu tố với nhau tự nhiên – dân cư-kinh tế - xã hội. Khi giải thích một hiện tượng hay một vấn đề nào đó cần phải có sự tổng hợp, phân tích các yếu tố mới có thể đưa ra câu trả lời. Do vậy, trong quá trình lĩnh hội kiến thức HS cần phải có thao tác tư duy lập luận, phân tích khi nghiên cứu. Việc phát triển hoạt động tư duy độc lập, không chỉ giúp HS lĩnh hội, nắm vững các khái niệm, rút ra quy luật và bài học ĐL, mà còn giáo dục tính kiên trì trong lao động học tập, tinh thần vượt khó và góp phần phát triển các năng lực nhận thức, đặc biệt là các thao tác tư duy cho các em.

** Kết hợp nghe giảng với tự ghi chép*

Khi học tập ở trên lớp, HS phải vận dụng nhiều thao tác như nghe giảng, ghi chép, suy nghĩ, trả lời câu hỏi... Vì vậy, trong quá trình nghe giảng các em phải biết chọn lọc kiến thức để ghi chép theo ý hiểu của bản thân.

** Sử dụng đồ dùng trực quan truyền thống và hiện đại*

Có nhiều loại đồ dùng trực quan trong dạy học Địa lí và Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 10 ở trường THPT song về cơ bản có thể chia ra: Đồ dùng trực quan tạo hình (mô hình, sa bàn, hình vẽ, phim ảnh...); Đồ dùng trực quan quy ước (bản đồ, niên biểu, đồ thị, sơ đồ, các loại phương tiện kĩ thuật...).

** Biết phát hiện vấn đề và giải quyết vấn đề*

Trong quá trình học tập HS cần phải biết tự mình phát hiện vấn đề và tìm cách giải quyết vấn đề để hiểu sâu sắc kiến thức. Tự phát hiện vấn đề ở đây chính là những thắc mắc, những câu hỏi mong muốn tìm hiểu sâu hơn vấn đề mà các em nảy sinh trong quá trình học tập. KN tự phát hiện vấn đề và giải quyết vấn đề bao gồm các hoạt động: Phát hiện những điều chưa hiểu, nảy sinh những thắc mắc khi đọc SGK, nghe giảng, hoặc khi làm bài thi; Suy nghĩ vấn đề và nêu thành câu hỏi; Tự suy nghĩ tìm cách giải quyết; Trao đổi với bạn bè, hỏi thầy cô để tìm cách giải quyết và trình bày vấn đề.

** Biết tự ôn tập, củng cố kiến thức và tự kiểm tra- đánh giá*

- Biết tự ôn tập và củng cố kiến thức

Việc ôn tập và củng cố kiến thức được thực hiện sau khi kết thúc một bài học hoặc kết thúc 1 chương học. HS có thể ôn tập và củng cố kiến thức theo sự hướng dẫn của GV hoặc theo cách riêng của mỗi cá nhân. Khi HS tự biết ôn tập và củng cố kiến thức sẽ giúp cho HS chủ động trong việc ghi nhớ kiến thức một cách ngắn gọn, logic và rèn luyện cho HS tính chủ động trong việc ghi nhớ kiến thức. Đồng thời, khâu ôn tập và củng cố còn là khâu chuẩn bị cho quá trình kiểm tra, đánh giá.

- Biết tự kiểm tra – đánh giá

Sau quá trình HS tự ôn tập, củng cố kiến thức việc tự kiểm tra, đánh giá là một phần hết sức quan trọng. Bởi vì, ta có thể hiểu rằng việc tự kiểm tra đánh giá là quá trình người học tự thu thập, xử lý những thông tin về việc lĩnh hội kiến thức, hình thành kỹ năng, kỹ xảo của mình so với yêu cầu đặt ra. Người học có thể tự kiểm tra, đánh giá mức độ lĩnh hội kiến thức của mình. Vấn đề tự kiểm tra, đánh giá của HS thực chất là một trong những hoạt động của TH.

2.1.2.3. Nhóm biện pháp hướng dẫn HS luyện tập kỹ năng tự học

** Hướng dẫn HS luyện tập ở trên lớp.*

Trong quá trình dạy học trên lớp, rất nhiều GV dạy học theo cách truyền thống đó là chỉ truyền tải kiến thức đến HS theo một chiều hướng. Do vậy, HS bị thụ động trong quá trình tiếp thu kiến thức trên lớp và HS sẽ không biết cách tự khai thác, nắm bắt kiến thức ra sao. Chính vì vậy, ở trên lớp GV không chỉ là người trang bị kiến thức ĐL mà phải là người hướng dẫn HS các phương pháp TH để chiếm lĩnh kiến thức một cách chủ động.

** Hướng dẫn HS học sinh luyện tập ở nhà*

- Hướng dẫn HS làm việc với SGK ở nhà trước giờ học.

Khi HS đã chủ động trong việc đọc SGK trước giờ học đòi hỏi HS đó đã có tính tự giác, nghiêm túc trong việc học của mình. Nếu hoạt động đó hình thành và được diễn ra thường xuyên, có kế hoạch chứng tỏ HS đã rèn luyện, hình thành được cho mình một phần nào đó năng lực tự học của bản thân.

- Hướng dẫn HS tự sưu tầm tài liệu liên quan đến bài học.

Đặc thù kiến thức KHXH mang tính biến động đặc biệt về các hiện tượng kinh tế- xã hội có liên quan tới các con số, đòi hỏi phải có tính cập nhật

để phù hợp với từng giai đoạn cụ thể. Chính vì vậy, việc sưu tầm tài liệu phục vụ cho việc học tập có vai trò trong việc giúp HS mở rộng thêm kiến thức, tìm tòi, khám phá kiến thức mới. Đôi khi trong quá trình dạy, GV cũng nên tạo tính tò mò cho HS đó tạo cho HS kích thích tính tò mò, hứng thú trong học tập và buộc HS phải sưu tầm tài liệu liên quan có thể thông qua cuốn sách về Địa lí và Giáo dục Kinh tế và Pháp luật, mạng internet... để giải quyết vấn đề đó.

** Hướng dẫn HS luyện tập thông qua hệ thống bài tập về nhà.*

Để luyện tập được kỹ năng TH này GV có rất nhiều hình thức dạng bài tập khác nhau như:

+ Bài tập ở dạng mô hình hóa kiến thức: Dạng bài tập này được áp dụng cho việc vẽ sơ đồ tư duy, thiết kế bảng biểu, ... Ưu điểm của dạng bài tập này giúp cho HS hệ thống lại kiến thức đã học một cách ngắn gọn, logic, khoa học, dễ nhớ, dễ học. Khi làm bài tập này buộc HS phải tự tìm hiểu lại kiến thức và dùng tư duy logic của mình để trình bày lại những gì mình đã được học.

+ Dạng bài tập tự luận: Thường GV sẽ đưa ra các câu hỏi ở dạng như trình bày, phân tích, so sánh, đánh giá... tùy vào từng yêu cầu của bài tập. Đối với dạng câu hỏi này đòi hỏi HS phải có sự tổng hợp kiến thức của bài đó với các bài học trước có liên quan để vận dụng trả lời câu hỏi. Khi đó, GV sẽ rèn luyện cho HS tính chủ động trong việc tìm kiến thức nhằm phát triển năng lực tự chủ và tự học cho bản thân mỗi HS.

2.2. Thực nghiệm

Để kiểm chứng tính khả thi của các biện pháp phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS trong dạy học nhóm môn KHXH lớp 10 đáp ứng chương trình giáo dục PT mới, tác giả tiến hành TNSP một bài trong chương trình Địa lí lớp 10, phân tích so sánh một giáo án thực nghiệm và đối chứng “Bài 40: Môi trường và phát triển bền vững” trong chương trình lớp 10 hiện hành với kế hoạch bài dạy điều chỉnh theo cv5512.

- Về đối tượng thực nghiệm: HS lớp 10 (học chương trình chuẩn) của năm học 2024-2025 trên địa bàn Thành phố Thái Nguyên (Trường THPT Thái Nguyên). Các lớp được chọn dạy thực nghiệm có kết quả học môn ĐL và môn Giáo dục Kinh tế và pháp luật khác nhau từ giỏi, khá, trung bình đến yếu, có điều kiện học tập khác nhau.

Kết quả khảo sát sau khi TNSP

Sau khi HS tham gia tiết học thực nghiệm, qua quá trình phân tích khảo sát thực nghiệm chúng

tôi thu được kết quả (bảng1). Kết quả cho thấy thang đo mức M2 và M3 ở lớp thực nghiệm cao hơn lớp đối chứng, số học sinh có năng lực tự học mức 5 đến 7 điểm và mức 8 đến 10 điểm đều cao hơn so với lớp đối chứng. Trước khi thực nghiệm, hầu như cả lớp thực nghiệm và đối chứng đều không có hoặc rất ít học sinh có mức độ phát triển

năng lực tự học bộ môn Địa lí ở mức M3; nhưng sau khi thực nghiệm, số lượng HS đạt mức M3 tăng lên, và số lượng học sinh ở mức M0 còn rất thấp, chỉ nằm trong khoảng 0 đến 2 học sinh. Điều này cho thấy hiệu quả rõ rệt của các biện pháp rèn luyện năng lực tự chủ và tự học đã được giáo viên áp dụng thành công và rất khả thi.

Bảng 1. Kết quả khảo sát học sinh (HS) nhóm thực nghiệm (TN), đối chứng (ĐC) trước khi thực nghiệm sư phạm (TNSP) và sau khi thực nghiệm sư phạm (TNSP) (Đơn vị: HS)

Nhóm	Lớp	Trước khi TNSP				Sau khi TNSP			
		M0	M1	M2	M3	M0	M1	M2	M3
TN	10A1(55HS)	11	25	18	1		10	45	5
ĐC	10A2(53 HS)	13	28	12			17	33	3
TN	10A7(48 HS)	7	30	9	2		4	35	9
ĐC	10A3(47 HS)	9	25	13	1		9	30	8
TN	10A8(46 HS)	10	28	8		2	12	28	4
ĐC	10A4(49 HS)	9	30	10		1	9	34	3
TN	10A6(47 HS)	15	25	7		2	18	25	2
ĐC	10A5(48 HS)	16	27	5		2	16	28	2

Nguồn: Tác giả tổng hợp và xử lý

Đối với nhóm ĐC:

Trong bài học ở lớp ĐC, giờ học được tiến hành chủ yếu thông qua việc GV thuyết trình lại kiến thức kết hợp với hỏi đáp, GV không thiết kế các hoạt động nhằm vào rèn luyện năng lực tự chủ và tự học cho HS. GV quan sát và nhận xét chung: hầu hết HS chưa tích cực, chủ động tham gia vào bài học. Khi GV phát vấn, có khoảng 30% HS chủ động tích cực giơ tay phát biểu ý kiến, số HS còn lại gần như không có ý kiến gì, 10% HS chỉ chú ý vào ghi chép và ngồi yên lặng, không tham gia bất cứ một hoạt động nào do GV đưa ra. Một số HS còn thờ ơ và nói chuyện riêng không để tâm đến bài giảng của GV. Khảo sát ý kiến của HS sau giờ học cho thấy HS chưa có hứng thú với bài học vì các hoạt động học tập còn chưa phong phú, chủ yếu là HS ghi chép bài và nghe giảng bài. GV cũng có rèn luyện năng lực tư duy cho HS, song các năng lực cần thiết khác như: thuyết trình, làm việc nhóm, sử dụng đồ dùng trực quan... chưa được chú ý đến.

Đối với nhóm TN:

Do chưa quen với phương pháp mới và chưa có kinh nghiệm trong việc đại diện cho nhóm trình bày nên ban đầu các em còn rụt rè thiếu tự tin, câu chữ chưa lưu loát. Tuy nhiên dần dần các em đã tỏ ra khá tự tin và năng động trong quá trình thảo luận nhóm. Các nhóm đã chủ động cử ra nhóm trưởng để điều hành tuy nhiên trong quá trình thảo luận nhóm, thuyết trình vẫn gặp nhiều khó khăn lúng túng, các nhóm phải sử dụng hỗ trợ của GV.

Kết quả cho thấy, ở nhóm lớp thực nghiệm (TN) Qua việc trao đổi với GV và HS, chúng tôi nhận thấy quá trình TN sư phạm đã thành công, HS đã rất tích cực chủ động trong việc tiếp thu kiến thức mới, phát triển được năng lực tự chủ và tự học của HS. Điều này cho thấy các biện pháp sư phạm mà chúng tôi đề xuất có tính khả thi cao, góp phần thiết thực phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS ở trường THPT nói chung và nâng cao chất lượng dạy học môn Địa lí và môn Giáo dục Kinh tế pháp luật lớp 10 nói riêng.

III. KẾT LUẬN

Với vai trò quan trọng của phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS trong môn Địa lí và môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật thuộc nhóm môn KHXH lớp 10 đáp ứng chương trình giáo dục phổ thông mới, các biện pháp phát triển năng lực tự chủ và tự học cho HS trong dạy học Địa lí và Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 10 ở trường THPT được đề xuất có tính khả thi cao. Thứ nhất là tạo động cơ, nhu cầu TH cho HS; thứ hai là hướng

dẫn cho HS lĩnh hội sâu sắc kiến thức về phương pháp tự học bộ môn; Thứ ba là phát triển KN TH bộ môn và bồi dưỡng, rèn luyện thường xuyên các KN TH trước giờ lên lớp, trong quá trình dạy học trên lớp và hướng dẫn rèn luyện sau giờ học nhằm biến những KN TH trở nên thành thạo, ngày càng phát triển. Các biện pháp nhóm nghiên cứu đề xuất cần được GV lựa chọn, vận dụng linh hoạt và sáng tạo tùy theo điều kiện cơ sở vật chất của nhà trường và trình độ của HS.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Nội dung chính chương trình GDPT tổng thể trong chương trình GDPT mới*, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình GDPT: Hoạt động trải nghiệm và HĐTN, hướng nghiệp, (ban hành kèm theo thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*, Hà Nội.
3. Nguyễn Thị Thế Bình (2011), “Phát triển kỹ năng tự học cho học sinh trong dạy học bộ môn Lịch sử ở trường phổ thông”, *Tạp chí Giáo dục*, số 273
4. Cao Xuân Phan (2012), “Một số biện pháp hướng dẫn TH cho HS THPT”, *Tạp chí Giáo dục*, số 290.
5. Lê Huỳnh (tổng chủ biên) (2021), *Sách giáo khoa Địa lí 10 (Bộ Kết nối tri thức)*